

SÖZCÜKTE ANLAM (KELİMEDE ANLAM)

- 1.Gerçek (Temel) Anlam
- 2.Mecaz Anlam
- 3.Terim Anlam
- 4.Eş Anlam (Anlamdaş)
- 5.Yakın Anlam
- 6.Eş Seslilik (Sesteş)
- 7.Zıt (Karşıt) Anlam
- 8.Somut ve Soyut Anlam
- 9.Genel ve Özel Anlam
- 10.Nitel ve Nicel Anlam
- 11.Ad Aktarması
- 12.Dolaylama
- 13.Yansıma
- 14.İkilemeler
- 15.Çok Anlamlılık

Hazırlayan: Ahmet Özaysın

1.Gerçek (Temel) Anlam: Bir sözcüğün aklımıza ilk gelen anlamıdır.

- » Bu köyün yolu asfalt değilmiş.
- » Vazoyu kıran kardeşim değildi.
- » Burnundan ameliyat olacakmış.
- » Evin anahtarını kaybetti.

2.Mecaz Anlam: Bir sözcüğün gerçek anlamından tamamen uzaklaşarak kazandığı yeni anlamdır.

- » Çok sert sözlerle çocuğu uzaklaştırdı.
- » O günden sonra tüm arkadaşlarını sildi.
- » Otobüsü kaçırınca biletlerimiz yandı.
- » Derin düşüncelere dalmış gibiydi.

3.Terim Anlam: Bilim, sanat, spor ve çeşitli meslek dalları ile ilgili teknik kavramları karşılayan sözcüklerdir.

- » İsmine yerine geçen sözcüklere zamir denir.
- » Fotosentez bitkiler için çok önemlidir.
- » İkinci perdenin ardından salonun yarısı boşaldı.
- » Maçın galibini penaltı atışları belirleyecek.

4.Eş Anlam (Anlamdaş): Yazılış ve okunuşları farklı, anlamları aynı olan sözcüklerdir.

- » dil-lisan, yanıt-cevap, sonuç-netice, ayrıntı-detay, misafir-konuk, hayat-yaşam

5.Yakın Anlam: Eş anlamlı gibi görünen ancak aralarında belirli anlam farklılıkları olan sözcüklerdir.

- » basmak-çiğnemek, küskün-dargın, sonuç-karar, dost-arkadaş, istemek-dilemek

6.Eş Sesslilik (Sesteş): Yazılış ve okunuşları aynı anlamları farklı olan sözcüklerdir.

- » bin~ bin-mek (fiil), sayı
- » ocak~ mevsim, yemek pişirilen alet
- » kara~ siyah (renk), yeryüzündeki toprak parçası
- » yıl~ yıl-mak (fiil), sene

Not: Aynı yazıldığı halde farklı okuduğumuz sözcükler sesteş değildir.

- » adet~âdet, kar~kâr, hala~hâlâ, yar~yâr

7.Zıt (Karşıt) Anlam: Anlamları tamamen birbirinin tersi olan sözcüklerdir.

- » zayıf-şişman, iyi-kötü, güzel-çirkin, var-yok, sert-yumuşak, iç-dış, aşağı-yukarı

8.Somut ve Soyut Anlam: Beş duyu organımızdan herhangi biri ile algılayabildiğimiz kavramları karşılayan sözcükler somut, beş duyu organımızla algılayamadığımız kavramları karşılayan sözcükler soyuttur.

- » somut~ ses, rüzgâr, odun, elektrik, ışık, hava, parfüm, ekşi
- » soyut~ sevgi, cesaret, aşk, düşünce, mutluluk, heyecan, hayal, akıl

Not: Cümle içindeki kullanımına göre somut bir sözcük soyut anlam (soyutlaşma), soyut bir sözcük somut anlam (somutlaşma) kazanabilir.

- » Bu soruyu başka bir yoldan çözmüş. (soyutlaşma)
- » O günden sonra tüm mutlulukları alıp rafa kaldırdı. (somutlaşma)

9.Genel ve Özel Anlam: Sözcüklerin anlam bakımından kapsama genişliğine göre genel veya özel anlamlı olurlar.

- » köy-kasaba-ilçe-il-bölge-ülke =) özelden genele sıralama
- » varlık-canlı-hayvan-kuş-güvercin =) genelden özele sıralama
- » Dün aldığım kitabı arabada unutmuşum. (özel anlam)
- » Kitaplar en değerli dostlarımızdır. (genel anlam)

- » Balkondaki çiçekleri suladım. (özel anlam)
- » Çiçekler tabiatın en güzel süsleridir. (genel anlam)

10.Nitel ve Nicel Anlam: Sayılabilen ölçülebilen kavramları karşılayan sözcükler nicel, sayılamayan, ölçülemeyen kavramları karşılayan sözcükler nitel anlamlıdır.

- » Takıma iki kişi katıldı. (nicel)
- » Oldukça uzun bir yolculuk yaptık. (nicel)
- » Suyun derinliği boyumuzu geçmiyordu. (nicel)

- » Soğuk tavırlarıyla herkesi kendinden uzaklaştırdı. (nitel)
- » Benim oğlum büyük adam olacak. (nitel)
- » Derin düşüncelere dalmıştı. (nitel)

11.Ad Aktarması: Benzetme amacı olmadan bir sözcüğün ilgili olduğu başka bir sözcüğün yerine kullanılmasıdır.

- » Yayınevimize usta bir kalem daha katıldı. (yazar)
- » Günlerdir Mehmet Akif okuyorum. (M. Akif'in kitapları)
- » Ankara bu gelişmeleri memnuniyetle karşıladı. (hükümet, meclis)
- » Son dakika golüyle tüm stadyum ayağa kalktı. (stadyumdaki izleyiciler)

12.Dolaylama: Tek bir sözcükle anlatılabilecek bir varlığın birden çok sözcükle anlatıldığı sözcük gruplarıdır.

- » kömür~kara elmas, turizm~bacasız sanayi, pamuk~beyaz altın, askerlik~vatani görev, kaleci~file bekçisi, Kıbrıs~yavru vatan, Atatürk~ulu önder, Azrail~ölüm meleği

13.Yansıma: Tabiattaki çeşitli seslerin taklit edilmesiyle oluşmuş sözcüklerdir. Tek sözcükten oluşabileceği gibi tekrar yoluyla birden fazla sözcükten de oluşabilir.

- » Köpeğin havlamasıyla dikkatim dağıldı.
- » Davullar güm güm mahalleyi ayağa kaldırdı.

- » Sınıftaki fısıltıları duymazdan geliyordu.
- » Uyuz kedi sabahtan beri miyavlıyor.
- » Şırlı şırlı akan derenin sesi huzur veriyor.
- » Alt kattan gelen tıkırtılar hepimizi endişelendirdi.

Not: Yansıma sözcüklerde ses esastır. Ses ifade etmeyen sözcükler yansıma sözcük sayılmaz. Atın kişnemesi, kuşların ötüşmesi yansıma sözcük değildir.

14.İkilemeler: Anlatımı kuvvetlendirmek için çeşitli şekillerde oluşturulan sözcük gruplarıdır.

- » yavaş yavaş, ağır ağır~aynı sözcüğün tekrarı
- » eş dost, yalan yanlış~eş ya da yakın anlamlı sözcükler
- » aşağı yukarı, ileri geri~zıt anlamlı sözcükler
- » fısır fısır, horul horul~yansıma sözcükler
- » eski püskü, eğri büğrü~biri anlamlı biri anlamsız sözcüklerle
- » abur cubur, abuk subuk~her ikisi de anlamsız sözcüklerle
- » yıldan yıla, cumadan cumaya~sözcüğün ek alarak tekrarıyla
- » gider gitmez, yapar yapmaz~sözcüğün olumlu olumsuz tekrarıyla

15.Çok Anlamlılık: Sözcükler kullanıldığı cümleye göre anlam kazanır. Türkçede sözcüklerin cümle içinde kazandığı farklı anlamlar çok anlamlılıktır.

- » Yaşadığı olaydan beri kimseye açılmıyor. (konuşmak, dertleşmek)
- » Denizde fazla açılınca nerdeyse boğuluyordu. (uzaklaşmak)
- » Bisikletten düşünce kaşı açıldı. (yaralanmak)
- » Rüzgârın etkisiyle pencere açıldı. (aralanmak)
- » Geri kafalı biri olduğumu sanma. (eskiye bağlı, bağnaz)
- » Yazının gerisini yarın getireceğim. (devam)
- » Bu olayların hepsi geride kaldı. (geçmiş)
- » Sen söylediklerimi yap, gerisini düşünme. (sonuç)